

Problémás Pornográfia-használat Skála (Problematic Pornography Consumption Scale, PPCS)

BÓTHE BEÁTA, *ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország és Département de Psychologie, Université de Montréal, Canada*

TÓTH-KIRÁLY ISTVÁN, *ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország és Concordia University, Montreal, Canada*

DEMETROVICS ZSOLT, *ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország*

OROSZ GÁBOR, *Stanford University, Stanford, CA, USA és ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, Magyarország*

Ez a dokumentum a következő könyvfejezet megjelenés előtti (pre-publication) verziója:

Bóthe, B., Tóth-Király, I., Demetrovics, Z., & Orosz, G. (In Press). Problémás Pornográfia-használat Skála (Problematic Pornography Consumption Scale, PPCS). In Z. Horváth, R. Urbán, G. Kökönyei, & Z. Demetrovics (Eds.), *Kérdőíves módszerek a klinikai- és egészségpszichológiai kutatásában és gyakorlatában* [Survey methods in clinical and health psychological research and practice]. Budapest, Hungary: Medicina Kiadó.

© 2021. Ez a dokumentum nem az eredeti, könyvben megjelent verzió hitelesített másolata. A hivatalos változat a kiadó oldalán érhető el: <https://www.medicina-kiado.hu/kiadvanyaink/szak-es-tankonyvek/pszichiatria-pszichologia/kerdoives-modszer-ek-a-klinikai-es-egeszsegpszichologia-kutatasaban-es-gyakorlataban/>

Kérdőív elméleti háttere

A szakirodalomban találkozhattunk skálákkal, melyek a problémás pornográfia-használat mérését tűzték ki célul (pl. Cyber Pornography Use Inventory - Grubbs, Sessoms, Wheeler és Volk, 2010; Problematic Pornography Use Scale – Kor és mtsai, 2014), azonban egyik sem rendelkezett erős pszichometriai jellemzőkkel és megalapozott elméleti háttérrel. Ennek következtében nem volt alkalmas kérdőív a problémás pornográfia-használat mérésére, amely egy új, elméleti alapokon nyugvó, megbízható és valid skála kifejlesztését tette szükségessé. A Problémás Pornográfia-használat Skála (Problematic Pornography Consumption Scale, PPCS; Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018) elkészítéséhez Griffiths (2005) hat komponensű addikció modelljét vettük alapul. Az első dimenzió, a *szaliencia*, a pornográfia-használat központi szerepére utal a személy életében, mely uralja a személy gondolkodását, cselekedeteit. A második dimenzió, a *tolerancia*, a pornográfia-használat mennyiségi és minőségi aspektusait is lefedi, azt a folyamatot írja le, amikor a személynek egyre több és/vagy egyre extrémebb tartalmakra van szüksége a kielégülés eléréséhez. A harmadik dimenzió, a *hangulatmódosítás*, azt foglalja magában, hogy a személy a negatív érzelmei (pl. szomorúság, stressz) elnyomására, csökkentésére használja a pornográfiát. A negyedik dimenzió, a *konfliktus*, a pornográfia-használat intra- és interperszonális következményeit írja le. Az ötödik dimenzió, a *megvonás*, azt írja le, hogy ha a személy valamilyen oknál fogva nem tud hozzájutni a pornográf tartalmakhoz, akkor megvonási tünetek (pl. idegesség) jelentkezhetnek nála. A hatodik dimenzió, a *visszaesés*, azt a folyamatot írja le, melyben a személy megpróbálja kontrollálni a pornográfia-fogyasztását (pl. absztinenciát fogad meg), azonban elveszíti a kontrollt és visszacsúszik a korábbi pornográfia-használati mintázataihoz (Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018; Griffiths, 2005). Fontos megjegyezni, hogy a pornográfia-használat gyakorisága egy fontos előrejelzője lehet a problémás viselkedésnek, azonban a gyakori használat nem elégséges kritériuma a problémás pornográfia-használatnak (Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018; Grubbs, Perry, Wilt és Reid, 2018; Kor és mtsai, 2014).

Célkitűzés

A PPCS egy olyan rövid, többdimenziós skála, amely lehetőséget nyújt a problémás pornográfia-használat mértékének mérésére és a problémás pornográfia-használat szempontjából magas rizikójú személyek azonosítására. A kérdőív alkalmazható általános populációkon a problémás használók azonosítására, valamint terápiás és intervenciós munka során is használható a problémás

pornográfia-használatban bekövetkező változások mérésére (Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018).

Kérdőív bemutatása

A PPCS skálát Bóthe, Tóth-Király, Zsila és munkatársai (2018) alakították ki Griffiths (2005) hat-komponensű addikció modellje alapján. A kérdőív kialakítása során első lépésként áttekintettük azokat a viselkedési addikciókat mérő skálákat, amelyek a fentebb említett modellt alkalmazták (pl. Andreassen, Griffiths, Hetland és Pallesen, 2012; Orosz, Bóthe és Tóth-Király, 2016; Orosz, Tóth-Király, Bóthe és Melher, 2016; Terry, Szabó és Griffiths, 2004) és ezen kérdőívek tételeit vettük alapul a PPCS kialakításához. Ezután egy fókuszcsoporthoz (négy, az addikciók elméleti hátterét és kutatási módszereit is ismerő pszichológus) négy tételt hozott létre minden komponens mérésére. A következő alapelvek mentén kerültek létrehozásra a tételek: a tételek (a) könnyen érthetőek kell legyenek, (b) a mindennapi szóhasználathoz közel kell álljanak, (c) nem lehetnek „duplacsövűek”, (d) rövidek kell legyenek, (e) tisztán egy faktorhoz kell tartozzanak és el kell különülniük a többi faktortól, (f) nem lehetnek sugalmazók, és (g) illeszkedniük kell a kérdőív skálázásához (Orosz és mtsai, 2018; Tóth-Király, Bóthe, Tóth-Fáber, Hága és Orosz, 2017). Miután a fókuszcsoporthoz elkészítette a tételket, a viselkedési addikciók két szakértője átnézte és módosította a tételket, ha szükséges volt. Az utolsó lépésben egy hat személyből álló, pornográfiát fogyasztó csoport tesztelte elő a tételket és megítélte az egyes tételek érthetőségét. A validálás során 772 fő (51% nő) adatai kerültek felhasználásra.

A PPCS egy önbeszámoló kérdőív, melyet minden olyan személy kitölthet, aki az elmúlt egy évben szándékosan fogyasztott pornográf tartalmat. Az alábbi definíciót érdemes használni a pornográf tartalmak definiálására a skála kitöltésének megkezdése előtt: „*A pornográfia úgy definiálható, mint egy tartalom (szöveg, kép, videó, stb.), (1) amely szexuális cselekvések explicit bemutatását vagy leírását tartalmazza, amelyekben megjelennek a nemi szervek, mint például a vagina, valamint az anális közösülés, az orális szex vagy a maszturbáció, és (2) amely szexuális érzéseket vagy gondolatokat hoz létre vagy erősít meg.*” (Reid, Li, Gilliland, Stein és Fong, 2011). Továbbá a következő szűrőkérdést érdemes feltenni, és csak akkor folytatni a skála felvételét, ha igen-nel válaszolt a vizsgálati személy: „Az elmúlt egy évben néztél szándékosan pornót?”. Válaszlehetőségként az „igen” és „nem” válaszok jelenhetnek meg.

A PPCS-t papír-ceruza és online formában is fel lehet venni, a skála kitöltése megközelítőleg 3-5 percet vesz igénybe. A PPCS 18 tételből és hat faktorból áll (minden faktorhoz három tétel tartozik), az elmúlt hat hónap pornográfia-használatára vonatkoznak a tételek. A faktorok a már korábban bemutatott addikciós komponenseket fedik le: szaliencia (pl. „*Úgy éreztem, a pornó az életem fontos része.*”), tolerancia (pl. „*Úgy éreztem, egyre több pornót kell néznie, hogy kielégítsen.*”), hangulatmódosítás (pl. „*Pornónézéssel vezettem le a feszültségem.*”), konfliktus (pl. „*A pornó miatt elhanyagoltam más szabadidős tevékenységeket.*”), visszaesés (pl. „*Amikor megfogadtam, hogy nem nézek több pornót, akkor csak rövid ideig tudtam ezt betartani.*”) és megvonás (pl. „*Feszültté váltam, amikor valami gátolt a pornónézésben.*”). A vizsgálati személyek egy hétfokú skálán jelölik, hogy milyen gyakran jellemzőek rájuk az egyes állítások (1 = soha, 7 = nagyon gyakran).

A PPCS nem tartalmaz fordított tételket, az egyes faktorokhoz tartozó tételek pontszámát össze kell adni, ha egy összpontszámot is szeretnénk számolni, akkor az összes dimenzió pontszámát össze kell adni. A vizsgálati személyek 18-126 közötti pontszámokat érhetnek el a skálán, minél magasabb a pontszám, annál magasabb problémás pornográfia-használat jellemzi a kitöltőt. Azoknál a kitöltőknél, akik 76 vagy annál magasabb pontszámot érnek el, felmerül a problémás pornográfia-használat lehetősége. A PPCS szabadon felhasználható kutatások és gyakorlati munka keretén belül.

Pszichometriai jellemzők

A PPCS validitását illetően megerősítő faktorelemzést (CFA), mérési invariancia tesztelést, valamint konvergens és diszkrimináns validitási vizsgálatokat végeztünk. A feltételezett hat faktoros, hierarchikus modell kiváló illeszkedési mutatókkal rendelkezett. Ez a modell lehetőséget nyújt az egyes addikciós komponensek szerepének vizsgálatára, valamint az összpontszám használatára is. Mérési invariancia tesztelést végeztünk annak érdekében, hogy biztosítsuk a nemi alapú összehasonlítások helyességét. A PPCS modellilleszkedési mutatói megfelelőek voltak, miután

fokozatosan szigorítottunk a modellen. Ezen eredmények szerint a PPCS pontszámok nemi bontásban való összehasonlítása lehetséges.

A reliabilitást illetően a PPCS és faktorjainak belső konzisztenciájának tesztelésére Cronbach-alfa mutatókat számoltunk. A PPCS összpontszám ($\alpha = 0,93$), valamint a hangulatmódosítás ($\alpha = 0,84$), a visszaesés ($\alpha = 0,86$) és a megvonás ($\alpha = 0,86$) faktorok Cronbach-alfa értéke kitűnő volt. A szalencia ($\alpha = 0,77$), a konfliktus ($\alpha = 0,71$), valamint a tolerancia ($\alpha = 0,78$) faktorok Cronbach-alfa értéke elfogadható volt (Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018). A skála megfelelő reliabilitást mutatott további kutatásokban is (Bóthe, Koós, Tóth-Király, Orosz és Demetrovics, 2019; Bóthe, Tóth-Király, Potenza és mtsai, 2019; Bóthe, Tóth-Király, Demetrovics és Orosz, 2017). Ezen eredmények alapján a PPCS megbízható mérőeszköznek tekinthető.

A PPCS konvergens és diszkrimináns validitásának vizsgálatára számos konstruktum bevonásra került (Bóthe, Koós és mtsai, 2019; Bóthe, Tóth-Király, Demetrovics és Orosz, 2017; Bóthe, Tóth-Király, Potenza és mtsai, 2019; Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018). A hiperszexualitás (más néven kompulzív szexuális viselkedés zavar vagy szexfüggőség) ($r = 0,57$) és a pornográfia-használat gyakorisága ($r = 0,51$) pozitív, közepes hatásméretű és szignifikáns kapcsolatban állt a problémás pornográfia-használattal. Az impulzivitás ($r = 0,15$), a kompulzivitás ($r = 0,13$), és az önbevalláson alapuló ADHD tünetek ($r = 0,26$) pozitív, kis hatásméretű és szignifikáns; míg a párkapcsolattal való elégedettség ($r = -0,13$), a szexuális élettel való elégedettség ($r = -0,18$), és a szexuális élet megváltoztathatóságáról alkotott vélekedések ($r = -0,18$) negatív, kis hatásméretű és szignifikáns kapcsolatban álltak a problémás pornográfia-használattal. Ezen eredmények alapján a PPCS egy valid mérőeszköznek tekinthető.

A nemi különbségeket illetően elmondható, hogy a független mintás t-próba eredményei alapján a férfiak szignifikánsan magasabb átlag pontszámot értek el a PPCS skálán, mint a nők. A szexuális orientációt tekintve nem mutatkoztak szignifikáns különbségek az egyszempontos varianciaanalízis eredményei szerint a heteroszexuális, a heteroszexuális némi homoszexuális irányultsággal, a biszexuális, a homoszexuális némi heteroszexuális irányultsággal és a homoszexuális személyek között a problémás pornográfia-használat mértékében (Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018).

Látens profilelemzést végeztünk, hogy létrehozzunk egy cut-off pontszámot a PPCS skálán a potenciálisan magas kockázati csoportba tartozó pornográfia használók azonosítására. A három osztályos megoldást választottuk az Akaike- (AIC), Bayesianus- (BIC), minta mérettel korigált Bayesianus Információs Kritérium (SSABIC), entrópia mutatók és az Lo-Mendel-Rubin teszt eredménye alapján. Az első csoportba tartozott a válaszadók 79,5%-a, akiket nem problémás pornográfia-használat jellemzett. A második csoportba tartozott a válaszadók 16,7%-a, akikre alacsony rizikójú csoportként tekinthetünk a problémás pornográfia-használat szempontjából. A harmadik csoportba tartozott a válaszadók 3,6%-a, akikre magas rizikójú csoportként tekinthetünk a problémás pornográfia-használat szempontjából. Ezt a magas rizikójú csoportot használtuk arany standardként a szenzitivitás, specificitás, pozitív prediktív érték, negatív prediktív érték, és pontosság meghatározásához. A számítások alapján a 76 pontot állapítottuk meg egy megbízható cut-off pontszámnak, melynek szenzitivitása 93%, specificitása 99%, pozitív prediktív értéke 70%, negatív prediktív értéke 100%, és pontossága 98% volt (Bóthe, Tóth-Király, Zsila és mtsai, 2018). Az összes bemutatott pszichometriai eredmény és teoretikus megfontolások alapján a PPCS egy robusztus, valid és megbízható többdimenziós skála, amely képes lehet a problémás pornográfia-használat mérésére.

További információk

Habár a PPCS megfelelő pszichometriai mutatókkal rendelkezik és erős elméleti alapokon nyugszik, a skála klinikai validálása még nem történt meg. A PPCS megbízhatóan használható a problémás pornográfia-használat szempontjából magas rizikójú személyek azonosítására, azonban diagnosztikus mérőeszközként nem alkalmazható. Ha a problémás pornográfia-használat lehetősége felmerül a skálán elért pontszámok alapján, klinikai vizsgálat javasolt. A PPCS rövidített, hat tételes verziója (PPCS-6) szintén kiváló pszichometriai mutatókkal rendelkezik a CFA, reliabilitás mutatók, konvergens validitás, mérési invariancia (nem, szexuális orientáció, kezelést kereső és általános populáció), és cut-off érték alapján (Bóthe, Tóth-Király, Demetrovics, és Orosz, 2021).

Hivatkozások

- Andreassen, C. S., Griffiths, M. D., Hetland, J., & Pallesen, S. (2012). Development of a work addiction scale, *Scandinavian Journal of Psychology*, *53*, 265–272.
- Bóthe, B., Koós, M., Tóth-Király, I., Orosz, G., & Demetrovics, Z. (2019). Investigating the associations of adult ADHD symptoms, hypersexuality, and problematic pornography use among men and women on a largescale, non-clinical sample. *Journal of Sexual Medicine*, *16*(4), 489-499. doi: 10.1016/j.jsxm.2019.01.312
- Bóthe, B., Tóth-Király, I., Demetrovics, Z., & Orosz, G. (2017). The pervasive role of sex mindset: Beliefs about the malleability of sexual life is linked to higher levels of relationship satisfaction and sexual satisfaction and lower levels of problematic pornography use. *Personality and Individual Differences*, *117*, 15–22.
- Bóthe, B., Tóth-Király, I., Demetrovics, Z., & Orosz, G. (2021). The Short Version of the Problematic Pornography Consumption Scale (PPCS-6). *Journal of Sex Research*, *58*, 342-352.
- Bóthe, B., Tóth-Király, I., Potenza, M. N., Griffiths M. D., Orosz, G. Demetrovics, Z. (2019). Revisiting the role of impulsivity and compulsivity in problematic sexual behaviors. *Journal of Sex Research*, *56*(2), 166-179.
- Bóthe, B., Tóth-Király, I., Zsila, Á., Griffiths, M. D., Demetrovics, Z., & Orosz, G. (2018). The Development of the Problematic Pornography Consumption Scale (PPCS). *Journal of Sex Research*, *55*(3), 395–406.
- Griffiths, M. (2005). A “components” model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use*, *10*(4), 191–197.
- Grubbs, J. B., Perry, S. L., Wilt, J. A., & Reid, R. C. (2018). Pornography Problems Due to Moral Incongruence: An Integrative Model with a Systematic Review and Meta-Analysis. *Archives of Sexual Behavior*, *48*(2), 397-415.
- Grubbs, J. B., Sessoms, J., Wheeler, D. M., & Volk, F. (2010). The cyber-pornography use inventory: The development of a new assessment instrument. *Sexual Addiction and Compulsivity*, *17*(2), 106–126.
- Kor, A., Zilcha-Mano, S., Fogel, Y. A., Mikulincer, M., Reid, R. C., & Potenza, M. N. (2014). Psychometric development of the Problematic Pornography Use Scale. *Addictive Behaviors*, *39*(5), 861–868.
- Orosz, G., Tóth-Király, I., Büki, N., Ivaskovics, K., Bóthe, B., & Fülöp, M. (2018). The Four Faces of Competition: The Development of the Multidimensional Competitive Orientation Inventory. *Frontiers in psychology*, *9*.
- Orosz, G., Bóthe, B., & Tóth-Király, I. (2016). The development of the Problematic Series WatchingScale (PSWS). *Journal of Behavioral Addictions*, *5*(1), 144–150.
- Orosz, G., Tóth-Király, I., Bóthe, B., & Melher, D. (2016). Too many swipes for today: The development of the Problematic Tinder Use Scale (PTUS). *Journal of Behavioral Addictions*, *5*(3), 518–523.
- Reid, R. C., Li, D. S., Gilliland, R., Stein, J. A., & Fong, T. (2011). Reliability, validity, and psychometric development of the pornography consumption inventory in a sample of hypersexual men. *Journal of Sex and Marital Therapy*, *37*(5), 359–385.
- Terry, A., Szabó, A., & Griffiths, M. (2004). The exercise addiction inventory: A new brief screening tool. *Addiction Research and Theory*, *12*(5), 489–499.
- Tóth-Király, I., Bóthe, B., Tóth-Fáber, E., Hága, G., & Orosz, G. (2017). Connected to TV series: Quantifying series watching engagement. *Journal of Behavioral Addictions*, *6*(4), 472–489.

Melléklet
A Problémás Pornográfia-használat Skála

Gondolj vissza az elmúlt hat hónapra és az alábbi hétfokozatú skálán jelöld, hogy milyen gyakorisággal vagy milyen mértékben érvényesek rád az alábbi állítások! Válaszolj az alábbi skála segítségével!

	1- Soha	2- Ritkán	3- Inkább ritkán	4- Előfordul	5- Inkább gyakran	6- Gyakran	7- Nagyon gyakran
	1	2	3	4	5	6	7
1. <i>Úgy éreztem, a pornó az életem fontos része.</i>	0	0	0	0	0	0	0
2. <i>Arra használtam a pornót, hogy helyrebillentsem a lelki állapotom.</i>	0	0	0	0	0	0	0
3. <i>A pornó gondot okozott a szexuális életemben.</i>	0	0	0	0	0	0	0
4. <i>Úgy éreztem, egyre több pornót kell nézmem, hogy kielégítsen.</i>	0	0	0	0	0	0	0
5. <i>Sikertelenül próbáltam meg csökkenteni, hogy mennyi pornót nézek.</i>	0	0	0	0	0	0	0
6. <i>Feszültté váltam, amikor valami gátolt a pornónézésben.</i>	0	0	0	0	0	0	0
7. <i>Gondoltam arra, hogy milyen jó lesz majd pornót nézni.</i>	0	0	0	0	0	0	0
8. <i>A pornónézés megszabadított a negatív érzésektől.</i>	0	0	0	0	0	0	0
9. <i>A pornónézés meggátolt abban, hogy a legjobbat hozzam ki magamból.</i>	0	0	0	0	0	0	0
10. <i>Azt éreztem, hogy egyre több pornóra volt szükségem a kielégüléshez.</i>	0	0	0	0	0	0	0
11. <i>Amikor megfogadtam, hogy nem nézek több pornót, akkor csak rövid ideig tudtam ezt betartani.</i>	0	0	0	0	0	0	0
12. <i>Ideges lettem, amikor megakadályoztak a pornónézésben.</i>	0	0	0	0	0	0	0
13. <i>Tervezgettem, hogy mikor nézsek pornót.</i>	0	0	0	0	0	0	0
14. <i>Pornónézéssel vezettem le a feszültségem.</i>	0	0	0	0	0	0	0
15. <i>A pornó miatt elhanyagoltam más szabadidős tevékenységeket.</i>	0	0	0	0	0	0	0
16. <i>Az "extrémebb" pornó irányába tolódtam el az érdeklődésem, mert az, amit régebben néztem, már kevésbé kielégítő.</i>	0	0	0	0	0	0	0
17. <i>Rövid ideig tudtam csak megállni, hogy ne nézzek pornót, de utána visszaestem.</i>	0	0	0	0	0	0	0
18. <i>Ha már egy ideje nem néztem pornót, akkor nagyon hiányzott.</i>	0	0	0	0	0	0	0

A dőlttel jelölt tételek alkotják a rövid Problémás Pornográfia-használat Skála (PPCS-6) tételeit.

Szaliencia: 1., 7., 13. tétel;

Hangulatmódosítás: 2., 8., 14. tétel;

Konfliktus: 3., 9., 15. tétel;

Tolerancia: 4., 10., 16. tétel;

Visszaesés: 5., 11., 17. tétel;

Megvonás: 6., 12., 18. tétel